

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૧૮૪૯/૧૯૯૯

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી આર. બાલિયા અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.આર. દવે

=====

૧. શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨. રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩. શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪. શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના

પ. શું સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે કે કેમ?	ના
---	----

=====

એન.એન. દેસાઈ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ

વિરુદ્ધ

કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદારો તરફે શ્રી આઈ.જે. દેસાઈ અને શ્રી એન.વી. અંજારિયા

સામાવાળા નં. ૧ તરફે શ્રી મનીષ આર. ભટ્ટ માટે શ્રી બી.બી. નાઈક

=====

કોરમ : માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી આર. બાલિયા અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.આર. દવે

ચુકાદાની તારીખ: ૦૫/૦૫/૧૯૯૯

મૌખિક ચુકાદો (આર. બાલિયા, ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા)

રુલ. સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રુલની બજવણી જતી કરવામાં આવે છે. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા.

૨. આ પિટિશન સી.આઈ.ટી., સુરતના તારીખ ૧૮.૨.૯૯ ના તે હુકમને રદબાતલ કરવા માટે નિર્દેશિત છે જેના દ્વારા ધ ઇન્કમ-ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૮૦જી(પ) હેઠળ અરજદારની અપ્લિકેશન ફગાવી દેવામાં આવી છે. અરજદારો એન.એન. દેસાઈ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટીઓ છે. સદર ટ્રસ્ટ ધ બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ્સ એક્ટ, ૧૯૫૦ હેઠળ નોંધાયેલ એક જાહેર ધર્માદા ટ્રસ્ટ છે. અરજદાર ટ્રસ્ટના હેતુઓ સંપૂર્ણપણે ધર્માદા છે. સદર ટ્રસ્ટ તારીખ ૨૮.૧૧.૯૧ ના રોજ અપ્લિકેશનોના રજિસ્ટરમાં નં. ૧૧૦-૯૩૧-એન/૯૭ પરની નોંધ દ્વારા ધ ઇન્કમ-ટેક્સ એક્ટની કલમ ૧૨એ હેઠળ પણ નોંધાયેલું હતું.

૩. સંપૂર્ણપણે ધર્માદા ટ્રસ્ટ હોવાને કારણે આ ટ્રસ્ટ સદર અધિનિયમની કલમ ૧૧ અને ૧૨ હેઠળ પોતાની આવકના સંદર્ભમાં કરમુકિત માટે હકદાર હતું. સદર અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧)(એ)(બી) અને (સી) હેઠળ ધર્માદા હેતુઓ માટે રાખવામાં આવેલી કોઈપણ મિલકતમાંથી થતી આવક, અને સદર અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧) ના ખંડ (ડી) હેઠળ, તેઓ ટ્રસ્ટ અથવા સંસ્થાના કોર્પસનો ભાગ બનશે તેવા ચોક્કસ નિર્દેશ સાથે કરવામાં આવેલા સ્વૈચ્છિક ફાળાના રૂપમાં થતી આવક, આવક મેળવનાર વ્યક્તિના પાછલા વર્ષની કુલ આવકમાં સમાવિષ્ટ કરવાને પાત્ર નથી. કલમ ૧૨ હેઠળ સંપૂર્ણપણે ધર્માદા અથવા ધાર્મિક હેતુઓ માટે રચાયેલા ટ્રસ્ટ દ્વારા અથવા આવા હેતુઓ માટે સંપૂર્ણપણે સ્થપાયેલી સંસ્થા દ્વારા મેળવવામાં આવેલા કોઈપણ સ્વૈચ્છિક ફાળા (તેઓ ટ્રસ્ટ અથવા સંસ્થાના કોર્પસનો ભાગ બનશે તેવા ચોક્કસ નિર્દેશ સાથે કરવામાં આવેલા ફાળા સિવાય) ને કલમ ૧૧ ના હેતુઓ માટે સંપૂર્ણપણે ધર્માદા

અથવા ધાર્મિક હેતુઓ માટે ટ્રસ્ટ હેઠળ રાખવામાં આવેલી મિલકતમાંથી મેળવેલી આવક ગણવામાં આવે છે અને કલમ ૧૧ તેમજ કલમ ૧૩ ની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે. સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨એ એવી કલ્પના કરે છે કે સંપૂર્ણપણે ધર્માદા અથવા ધાર્મિક હેતુઓ માટેના ટ્રસ્ટ અથવા સંસ્થાની અમુક આવકને કુલ કરપાત્ર આવકની ગણતરીમાં સમાવેશમાંથી મુક્ત કરતી કલમ ૧૧ અને કલમ ૧૨ હેઠળની જોગવાઈઓ ત્યાં સુધી લાગુ થશે નહીં જ્યાં સુધી યથાપ્રસંગ ચીફ કમિશનર અથવા કમિશનરને નિયત નમૂનામાં ટ્રસ્ટ અથવા સંસ્થાની નોંધણી માટે અપ્લિકેશન કરવામાં ન આવે. કલમ ૧૩ એવી શરતો દર્શાવે છે કે જે હેઠળ કલમ ૧૧ અને ૧૨ ની જોગવાઈઓ, કે જે અન્યથા ટ્રસ્ટની આવકને કુલ કરપાત્ર આવકની ગણતરીમાં સમાવવા પાત્ર ન બનાવત, તે લાગુ થશે નહીં. આ જોગવાઈઓ એવી શરતો સાથે સંબંધ ધરાવે છે કે જેને આધીન રહીને આવા ટ્રસ્ટની આવક કરમુક્ત બને છે અને કુલ આવકની ગણતરીમાં સમાવવા પાત્ર રહેતી નથી.

૪. બીજી બાજુ, કલમ ૮૦જી એવી કલ્પના કરે છે કે જ્યાં દાતા કલમ ૮૦જી ની પેટા-કલમ (૨) માં ઉલ્લેખિત વિવિધ ફંડો અથવા સંસ્થાઓને પોતાના દ્વારા કરવામાં આવેલા દાનના સંદર્ભમાં પોતાની કુલ આવકની ગણતરી કરતી વખતે કપાતનો દાવો કરી શકે છે. આવા દાનો પર દાતા જે કપાતનો દાવો કરી શકે છે તે જે ફંડોમાં દાન આપવામાં આવ્યું છે તેના આધારે અને જેમને કપાત માન્ય રાખવાના હેતુ માટે બે વર્ગોમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા છે તેના આધારે આવી સમગ્ર રકમ જેટલી અથવા દાનના ૫૦% જેટલી હોઈ શકે છે. ફંડો અથવા

સંસ્થાઓના એક જૂથમાં સમગ્ર રકમ જેટલી રકમ દાતાની આકારણીમાં કપાત તરીકે માન્ય રાખવાપાત્ર છે જ્યારે અન્યમાં સદર અધિનિયમમાં નિર્ધારિત મહત્તમ મર્યાદાને આધીન રહીને દાનના ૫૦% જેટલી રકમ કપાત તરીકે માન્ય રાખવામાં આવે છે. જે ફંડો અથવા સંસ્થાઓને દાન આપવાથી દાતાની આવકમાંથી કપાત માટે પાત્રતા પ્રાપ્ત થઈ શકે છે તેની યાદીમાં કલમ ૮૦જી ની પેટા-કલમ (૨) ના ખંડ (૪) ના રૂપમાં એક અવશિષ્ટ ખંડનો સમાવેશ થાય છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે,

“આ કલમ જે સંસ્થા અથવા અન્ય ફંડને લાગુ પડે છે તેને પાછલા વર્ષમાં કરદાતા દ્વારા દાન તરીકે ચૂકવવામાં આવેલી રકમો.”

૫. કલમ ૮૦જી ની પેટા-કલમ (૫) જોગવાઈ કરે છે કે કયા ફંડ અથવા ટ્રસ્ટને આપેલું દાન પેટા-કલમ (૨)(એ)(૪) હેઠળ કપાત માટે પાત્ર બને છે.

૬. અમારે અહીં કલમ ૮૦જી ની પેટા-કલમ (૫) હેઠળ કરવામાં આવેલી અપ્લિકેશન સાથે સંબંધ છે જેમાં ધ ફાઇનાન્સ (નં. ૨) એક્ટ, ૧૯૯૧ દ્વારા તારીખ ૧.૧૦.૧૯૯૧ થી ખંડ (૬) દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો, જે એવી આવશ્યકતા રાખતો હતો કે ૩૧ મી માર્ચ ૧૯૯૨ પછી કરવામાં આવેલા દાનના સંબંધમાં, તે સંસ્થા અથવા ફંડ આ સંબંધમાં બનાવેલા નિયમો અનુસાર કમિશનર દ્વારા હાલ પૂરતી મંજૂર થયેલ હોવી જોઈએ. તેની સાથે જ, સદર નિયમોમાં નિયમ ૧૧એએ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. આ મંજૂરી એક સમયે

એક વર્ષથી વધુ, ૫ વર્ષ સુધીની હોઈ શકે છે, અને સમયાંતરે તેનું નવીકરણ કરી શકાય છે. વધુમાં એ પણ નોંધવું જોઈશે કે આ જોગવાઈઓ દાખલ કરવામાં આવી તે પહેલાં, સામાન્ય વ્યવહાર તરીકે, જે સંસ્થાને આપેલું દાન કલમ ૮૦જી હેઠળ કપાત માટે પાત્ર બને તે સંસ્થાનું માન્યતા પ્રમાણપત્ર સામાવાળાઓ દ્વારા જારી કરવામાં આવતું હતું.

૭. ૧લી ઓક્ટોબર ૧૯૯૧ થી અમલમાં આવેલી આ કાનૂની જોગવાઈઓના અનુસંધાનમાં, અરજદારે કલમ ૮૦જી ના હેતુઓ માટે ટ્રસ્ટની મંજૂરી માટે અપ્લિકેશન કરી હતી અને પ્રથમ તબક્કે તારીખ ૧૦.૧.૯૨ ના રોજ અરજદારને તે મંજૂર કરવામાં આવી હતી જે ૩૧.૩.૧૯૯૩ સુધી માન્ય હતી. ત્યારબાદ, ૩૧.૩.૧૯૯૮ સુધી લંબાવીને વધુ ૫ વર્ષના સમયગાળા માટે મંજૂરીનું નવીકરણ કરવામાં આવ્યું હતું. મંજૂરીની મુદત પૂરી થતાં, અરજદારે નવીકરણ માટે અપ્લિકેશન કરી હતી. સદર અપ્લિકેશન સામાવાળા કમિશનર દ્વારા તારીખ ૧૮.૨.૯૯ ના વાદગ્રસ્ત હુકમથી ફગાવી દેવામાં આવી છે. હુકમ કરતાં પહેલાં, બાબતના અમુક પાસાઓ પર અરજદારની સ્પષ્ટતાઓ માંગતી એક નોટિસ તારીખ ૭.૧૨.૯૮ ના રોજ અરજદારને આપવામાં આવી હતી. આખરે, વધુ સમયગાળા માટે મંજૂરીની અપ્લિકેશન નકારવા માટે ઇન્કમ-ટેક્સ કમિશનર સમક્ષ જે એકમાત્ર કારણ રહ્યું તે વાદગ્રસ્ત હુકમમાં આ મુજબ વંચાય છે,

“મેં ટ્રસ્ટી દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પર વિચારણા કરી છે. કલમ

૮૦જી(૫) હેઠળ માન્યતા આપવા માટે અમુક શરતો સંતોષવી પડે છે. કલમ ૮૦જી(૫) માં દર્શાવ્યા મુજબની પ્રથમ શરત નીચે મુજબ વંચાય છે:

(૧) જ્યાં સંસ્થા અથવા ફંડ કોઈપણ આવક મેળવે છે, ત્યાં આવી આવક કલમ ૧૧ અને ૧૨ ની જોગવાઈઓ હેઠળ તેની કુલ આવકમાં સમાવવાને પાત્ર રહેશે નહીં (અથવા કલમ ૧૦ ના ખંડ (૨૨) અથવા ખંડ (૨૨એ) અથવા ખંડ (૨૩) અથવા ખંડ (૨૩એએ) અથવા ખંડ (૨૩સી)).

ઉપરના પરથી, તે સ્પષ્ટ છે કે આઈ.ટી. એક્ટની કલમ ૧૧ અથવા ૧૨ હેઠળ ટ્રસ્ટની આવક તેની કુલ આવકમાં સમાવવાને પાત્ર હોવી જોઈએ નહીં. હાલના કેસમાં, ટ્રસ્ટની આવક કરપાત્ર બનવાને પાત્ર છે કારણ કે તે ૭૫% ની હદ સુધી ટ્રસ્ટના હેતુઓ તરફ વાપરવામાં આવી નથી. આ હકીકત ટ્રસ્ટી દ્વારા પણ સ્વીકારવામાં આવી છે. તેથી, ટ્રસ્ટ આઈ.ટી. એક્ટની કલમ ૮૦જી(૫)(૧) માં નિર્ધારિત શરત પૂર્ણ કરતું નથી. તેથી મારા માટે આઈ.ટી. એક્ટની કલમ ૮૦જી(૫) હેઠળ માન્યતાના નવીકરણની મંજૂરી આપવી શક્ય નથી. તેથી માન્યતાના નવીકરણ માટેની ટ્રસ્ટની અપ્લિકેશન કલમ ૮૦જી(૫) હેઠળ ફગાવી દેવામાં આવે છે.”

ઉપરોક્ત પરથી એવું જણાય છે કે અપ્લિકેશન નકારવામાં કમિશનર સમક્ષ જે એકમાત્ર કારણ રહ્યું છે તે એ છે કે ભૂતકાળમાં અમુક સમયગાળા માટે અરજદારે

ટ્રસ્ટની આવકના ૭૫% ટ્રસ્ટના હેતુઓ માટે વાપર્યા ન હતા, તેથી કરદાતાની આવક કરપાત્ર આવકમાં સમાવવાને પાત્ર હતી અને કરદાતાએ સદર અધિનિયમની કલમ ૮૦જી(પ)(૧) ની શરત પૂર્ણ કરી ન હતી.

૮. સદર અધિનિયમની કલમ ૮૦જી(પ)(૧) ની સુસંગત જોગવાઈઓ અહીં પુનઃ રજૂ કરવી યોગ્ય રહેશે.

“જ્યાં સંસ્થા અથવા ફંડ કોઈપણ આવક મેળવે છે તેવી આવક કલમ ૧૧ અને ૧૨ [અથવા કલમ ૧૦ ના ખંડ (૨૨) અથવા ખંડ (૨૨એ) અથવા ખંડ (૨૩) અથવા ખંડ (૨૩એએ) અથવા ખંડ (૨૩સી)] ની જોગવાઈઓ હેઠળ તેની કુલ આવકમાં સમાવવાને પાત્ર રહેશે નહીં”

કલમ ૮૦જી ની પેટા-કલમ (પ) ની જોગવાઈઓનું વિશ્લેષણ શરૂ કરતાં પહેલાં, એ બાબતની નોંધ લેવી જોઈએ કે કલમ ૮૦જી એવા ટ્રસ્ટ અથવા સંસ્થાની આકારણી સાથે સંબંધિત નથી કે જેની આવક તેમાં સંદર્ભિત સદર અધિનિયમની વિવિધ જોગવાઈઓ હેઠળ કરપાત્ર આવકની ગણતરીમાં સમાવવાને પાત્ર નથી. પ્રાથમિક રીતે, કલમ ૮૦જી એવી વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલા દાનના સંદર્ભમાં કપાત આપવા સાથે સંબંધિત છે કે જે, આ જોગવાઈ ન હોત તો, આવી કપાત માટે પાત્ર ન હોત કારણ કે દાનને સામાન્ય રીતે આવક મેળવવાના હેતુ માટે થયેલો ખર્ચ ગણવામાં આવતો નથી અને તેમાંથી કપાત કરવાને પાત્ર નથી. સામાન્ય રીતે તમામ દાનોને કપાત માટે પાત્ર ગણવામાં

આવતા ન હોવાથી, પરંતુ માત્ર એવા દાનો જ કે જે કલમ ૮૦જી ની પેટા-કલમ (૨) માં દર્શાવેલા ફંડો અથવા સંસ્થાને કરવામાં આવ્યા હોય તે જ આવી કપાત માટે પાત્ર છે અને ઉપર અમારા દ્વારા નોંધ્યા મુજબ, તેમાં એક સામાન્ય ખંડ “કોઈપણ અન્ય ફંડ અથવા સંસ્થા કે જેને આ કલમ લાગુ પડે છે” નો પણ સમાવેશ થાય છે, તેથી જે ટ્રસ્ટો અથવા ફંડો અથવા સંસ્થાના નામ કાનૂનમાં સ્પષ્ટપણે દર્શાવેલા નથી પરંતુ તે શ્રેણીમાં આવે છે તેમને ઓળખવા માટે એક જોગવાઈની જરૂર હતી. તે ઉદ્દેશ્ય કલમ ૮૦જી ની પેટા-કલમ (૫) ઘડીને સિદ્ધ કરવામાં આવ્યો હતો જે એવા ફંડો અથવા સંસ્થાઓને ઓળખવામાં મદદ કરે છે કે જેમાં દાન આપવાથી કલમ ૮૦જી હેઠળ કપાત માટેની પાત્રતા મળે છે. તે જોગવાઈ કરે છે કે પેટા-કલમ (૨) ના ખંડ (૪) માં સંદર્ભિત ફંડ અથવા સંસ્થા એવી છે કે જેની આવક કલમ ૧૧ અને ૧૨ અથવા કલમ ૧૦ ના ખંડ (૨૨) અથવા ખંડ (૨૨એ) અથવા ખંડ (૨૩) અથવા ખંડ (૨૩એએ) અથવા ખંડ (૨૩સી) ની જોગવાઈઓ હેઠળ તેની કુલ આવકમાં સમાવવાને પાત્ર રહેશે નહીં. ખંડ (૬) દાખલ કરવામાં આવ્યો તે પહેલાં, તે કાનૂની આવશ્યકતા ન હોવાથી, કલમ ૮૦જી હેઠળના પ્રમાણપત્રના અભાવમાં પણ, દાતા માટે પોતાના દ્વારા કરવામાં આવેલા દાનની કપાત માટેની પાત્રતા વિશે આઈ.ટી.ઓ. ને સ્વતંત્ર રીતે સંતુષ્ટ કરવાનું શક્ય હતું. આવી વિગતોની તપાસ પર નિયંત્રણ રાખવા માટે કે જે વિગતો એકત્રિત કરવી અને જે દાવા માટે તે અન્યથા કાયદેસર રીતે હકદાર છે તેને પુરવાર કરવો દરેક દાતા માટે શક્ય ન પણ હોય, અને જુદા-જુદા સ્તરે આવી સંસ્થાને કરવામાં આવેલા દાનોના સંદર્ભમાં આવી તપાસ કરવાથી

આઈ.ટી.ઓ. ને મુક્ત કરવા માટે અને તે જ ફંડ અથવા સંસ્થાને કરવામાં આવેલા દાનના સંબંધમાં જુદા-જુદા અધિકારીઓ દ્વારા જુદા-જુદા તારણો પર પહોંચવાની શક્યતા ટાળવા માટે, પ્રક્રિયાને સરળ બનાવવા માટે, તે સંબંધમાં કાનૂની જોગવાઈ કરીને જે પ્રચલિત પ્રથા હતી તેને માન્યતા આપવા માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી. એ પણ નોંધવું જોઈશે કે આકારણી વર્ષના અંતે કોઈ સંસ્થા અથવા ફંડની આવક આખરે તેની કુલ આવકમાં સમાવવાને પાત્ર બનશે કે નહીં તે દાન આપવાના સમયે નક્કી કરી શકાતું નથી. કપાત માટે દાનની પાત્રતા પર જે સમયે દાન આપવામાં આવે છે તે સમયના સંદર્ભમાં વિચાર કરવાનો રહે છે અને દાન મેળવનારની ભવિષ્યની આકારણીઓ પર નિર્ભર સમયના સંદર્ભમાં વિચાર કરવાનો રહેતો નથી. તેથી જ ભવિષ્યકાળના ક્રિયાપદ ‘વુડ’ (રહેશે) નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે અને વર્તમાનકાળ કે પૂર્ણ ભૂતકાળમાં નહીં, જેથી વાસ્તવિક સમાવેશ અથવા બાકાતી અથવા સમાવેશ કે બાકાતીના પ્રમાણને ધ્યાનમાં લેવાનું રહેતું નથી. અમને જણાય છે કે કલમ ૮૦જી ની પેટા-કલમ (૫) ના ખંડ (૧) નો સીધો સંબંધ પોતાની આવક કુલ આવકની ગણતરીમાં સમાવવાને પાત્ર નથી તેવો દાવો કરવા માટેની સંસ્થા અથવા ફંડની પાત્રતા સાથે છે. આ બંને અલગ-અલગ વિભાવનાઓ છે. પ્રથમ, સંસ્થા અથવા ફંડ એવું છે કે જેની આવક કુલ આવકની ગણતરીમાં સમાવવાને પાત્ર નથી તે તેના દરજ્જા અથવા સ્વરૂપ પર નિર્ભર કરે છે. બીજું આવકની વાસ્તવિક આકારણી છે, જે અનિવાર્યપણે પાત્ર ટ્રસ્ટો દ્વારા આવકના ઉપયોગ વિશેની અન્ય શરતો પૂર્ણ થવા પર દાન મેળવનાર દ્વારા દાન પ્રાપ્ત થયા પછી

ભવિષ્યમાં થાય છે, જે બાબતોના સ્વરૂપ મુજબ માત્ર આવક પ્રાપ્ત થયા પછી જ કાર્યરત થઈ શકે છે. કુલ આવકની ગણતરીમાંથી બાકાતી અથવા સમાવેશનું વાસ્તવિક પ્રમાણ, આવી સંસ્થા અથવા ફંડની આવકો, વધુ શરતોના પાલન પર નિર્ભર કરે છે કે જે વર્ષના અંતે અસ્તિત્વ ધરાવતી હોઈ પણ શકે અથવા ન પણ ધરાવતી હોય અને જે હેતુથી આ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે તેની સાથે તેને કોઈ સીધો સંબંધ નથી. પાછળની બાબત તે ટ્રસ્ટ, સંસ્થા અથવા ફંડની આકારણીના કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે કે જે એવી આવક મેળવે છે જે સામાન્ય રીતે તેની કુલ આવકમાં સમાવિષ્ટ કરવા યોગ્ય નથી. કલમ ૮૦જી ની પેટા-કલમ (૫) ના ખંડ (૬) હેઠળ જારી કરાયેલ માન્યતા પ્રમાણપત્ર અથવા મંજૂરી પ્રમાણપત્ર જારી કરવાથી આકારણી પ્રત્યેની જવાબદારીને કોઈ અસર થતી નથી કે ન તો તે એ હકીકત પર નિર્ભર કરે છે કે દાતાને આખરે આવા દાનના સંદર્ભમાં કષાત મળે છે કે નહીં. એ બાબતની નોંધ લેવી સુસંગત રહેશે કે તમામ દાનો સંપૂર્ણપણે કષાત માટે પાત્ર હોતા નથી. આવી પાત્રતા માટે મહત્તમ મર્યાદા પણ અસ્તિત્વ ધરાવે છે અને કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા આવી મર્યાદાથી વધુ કરાયેલા દાન પર કષાત ન પણ મળી શકે, ભલે તે કલમ ૮૦જી હેઠળની મંજૂર સંસ્થાને કરવામાં આવ્યું હોય. તેવી જ રીતે, કરપાત્ર આવક તરીકે દાન મેળવનારની આકારણીમાં કોઈપણ આવકનો વાસ્તવિક સમાવેશ થવાથી, જો જે તારીખે તેણે દાન કર્યું તે તારીખે શરતો પૂર્ણ થયેલી હોય તો, કલમ ૮૦જી હેઠળ કષાતનો દાવો કરવાના દાતાના અધિકારને કોઈ અસર થતી નથી. ખંડ (૬) દાખલ કરવામાં આવ્યો તે પહેલાં આવો કાયદો હતો અને નિયમ ૧૧એએ સાથે ખંડ

(ક) દાખલ કરીને કપાતનો દાવો કરવા માટેની પાત્રતા સાબિત કરવાની પદ્ધતિ કાનૂન દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવી છે તે હકીકત સિવાય, મૂળભૂત જોગવાઈમાં કોઈ ફેરફાર થયો નથી, એટલે કે, કપાતનો દાવો કરવાનો દાતાનો અધિકાર જે તારીખે દાન આપવામાં આવે તે તારીખે પોતાની આવકની મુકિતનો દાવો કરવાની દાન મેળવનારની પાત્રતા પર નિર્ભર કરે છે. આ દ્રષ્ટિકોણથી તપાસતાં, અમને જણાય છે કે કલમ ૧૧ અને ૧૨ ની પ્રયોજ્યતા માટે, જે જરૂરી છે તે એ છે કે આવા ટ્રસ્ટે કલમ ૧૨એ હેઠળ નોંધણી માટે અપ્લિકેશન કરેલી હોવી જોઈએ અને તે હેતુ માટે નોંધાયેલું હોવું જોઈએ. એકવાર ટ્રસ્ટ કલમ ૧૨એ હેઠળ નોંધાઈ જાય પછી, મિલકતમાંથી તેની આવક, જેમાં દાનોનો સમાવેશ થાય છે ભલે તે કલમ ૧૧(૧)(ડી) હેઠળ આવરી લેવાયેલા હોય કે કલમ ૧૨ હેઠળ આવા દાનોને મિલકતમાંથી આવક ગણવામાં આવે, તે કલમ ૧૧ અથવા કલમ ૧૨ હેઠળ તેની કુલ આવકમાં સમાવવાની રહેતી નથી. કલમ ૮૦જી(પ) હેઠળની તપાસ તેનાથી આગળ વધી શકે નહીં.

૯. કલમ ૧૧ અને કલમ ૧૨ નું અવલોકન દર્શાવે છે કે ટ્રસ્ટ હેઠળ ધર્મીદા અથવા ધાર્મિક હેતુઓ માટે રાખવામાં આવેલી મિલકતમાંથી થતી આવક, જ્યાં આવી કોઈ આવક ભારતમાં આવા હેતુઓ માટે વાપરવા સારુ એકત્રિત કરવામાં આવી હોય અથવા અલગ રાખવામાં આવી હોય, ત્યાં તે સદર મિલકતમાંથી થતી આવકના ૨૫% થી વધુ ન હોય તે હદ સુધી આવક મેળવનાર વ્યક્તિઓના પાછલા વર્ષની કુલ આવકમાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવતી નથી. કલમ ૧૧ ની પેટા-કલમ (૧) ના ખંડ (ડી) માં તેઓ ટ્રસ્ટ અથવા સંસ્થાના કોર્પસનો ભાગ

બનશે તેવા ચોક્કસ નિર્દેશ સાથે કરવામાં આવેલા સ્વૈચ્છિક ફાળાના રૂપમાં થતી આવક, એટલે કે, દાન ટ્રસ્ટ અથવા સંસ્થાના કોર્પસનો ભાગ બનશે તેવા નિર્દેશો સાથે કરવામાં આવેલા દાનો પણ ટ્રસ્ટની આવકમાં સમાવવા યોગ્ય નથી. વધુમાં એ પણ અવલોકન કરી શકાય કે માત્ર મિલકતમાંથી આવકનું સંચય (એકત્રીકરણ) ૨૫% થી વધી જવા માત્રથી કરદાતાની કરપાત્ર આવકમાં સમગ્ર આવકનો સમાવેશ થવામાં પરિણમતું નથી. આ બે શરતો સ્પષ્ટ કરે છે, પ્રથમ તો, મિલકતમાંથી મેળવેલી આવક જે હદ સુધી ભારતમાં આવા હેતુઓ માટે વાપરવામાં આવે છે તે હદ સુધી કુલ આવકની ગણતરીમાં સમાવવાની રહેતી નથી અને માત્ર જ્યાં આવકનું એકત્રીકરણ થાય છે અને આપું એકત્રીકરણ ૨૫% થી વધી જાય છે ત્યારે જ તે આવકમાંથી મુક્તિ મેળવવા પાત્ર રહેશે નહીં પરંતુ જો એકત્રીકરણ ૨૫% સુધી મર્યાદિત હોય તો એકત્રિત રકમ પણ કુલ કરપાત્ર આવકની ગણતરીમાં સમાવવાની રહેતી નથી. તે પણ સંપૂર્ણ અર્થમાં નથી. તે સંબંધમાં કલમ ૧૧ ની પેટા-કલમ (૨) અમુક શરતો અને સંજોગો દર્શાવે છે કે જેમાં તે મર્યાદામાં પણ છૂટછાટ આપવામાં આવે છે. અમારે અહીં આ પાસા પર વિગતવાર લંબાણપૂર્વક ચર્ચા કરવાની જરૂર નથી. આ અમે માત્ર એ દર્શાવવાના હેતુથી નોંધ્યું છે, પ્રથમ તો, જે તારીખે દાન આપવામાં આવે છે જે કલમ ૮૦જી હેઠળ કપાતના દાતાના દાવાના હેતુઓ માટે સુસંગત તારીખ છે તે તારીખે વર્ષના અંતે બરાબર શી સ્થિતિ રહેશે તે દર્શાવવું શક્ય નથી કે ન તો મંજૂરી માટેની અપ્લિકેશન પર વિચાર કરતી વ્યક્તિ માટે, કે જેણે આવા ટ્રસ્ટ દ્વારા મેળવેલી આવક તેની કુલ આવકમાં સમાવવાને પાત્ર રહેશે નહીં કે કેમ તે વિચારવાનું રહે

છે, તે નક્કી કરવું શક્ય છે, કે ન તો અપ્લિકેશનની તારીખે મંજૂરી માંગનાર ટ્રસ્ટ દ્વારા હવે પછી મેળવવામાં આવનાર આવક, જો તે કરપાત્ર આવકમાં આવી આવકના સમાવેશમાંથી મુક્તિનો દાવો કરવા માટે અન્યથા પાત્ર હોય, તો આકારણીના સમયે હકીકતમાં તે દાવાને સંપૂર્ણ હદ સુધી ટકાવી રાખવા માટે હકદાર બનશે કે નહીં તે નક્કી કરવું શક્ય છે. જ્યારે ટ્રસ્ટની આકારણી કરવામાં આવી રહી હોય ત્યારે તપાસ કરવાની અને યોગ્ય હુકમ કરવાની આકારણી અધિકારીની તે હકુમત અને સત્તા છે. કલમ ૮૦જી ના હેતુઓ માટે કોઈ ફંડ અથવા સંસ્થા પ્રમાણિત થવા માટે પાત્ર છે કે નહીં તે પ્રશ્નની તપાસ કરનાર સત્તાધિકારીએ આકારણી અધિકારી તરીકે કાર્ય કરવાનું હોતું નથી અને પેનિંગ આકારણીઓ પર ચુકાદો આપવાનો હોતો નથી. અમારા મતે, પેનિંગ આકારણીઓના સંદર્ભમાં આ પાસાની તપાસ કરવામાં કમિશનરે મંજૂરી માટેની અપ્લિકેશન પર વિચારણા કરતી વખતે પોતાની હકુમતનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે. તેઓ, વાસ્તવમાં, આકારણી અધિકારીની હકુમતમાં પ્રવેશી ગયા, તે સમયે પેનિંગ રહેલી આવકની આકારણીના સંદર્ભમાં કરદાતાના દાવા પર નિર્ણય કર્યો અને જાણે કે પોતે ટ્રસ્ટની આકારણી પર નિર્ણય કરતા આકારણી અધિકારી હોય તેમ વર્ત્યા. પેનિંગ આકારણીના ગુણદોષ પર વિચાર કરતી વખતે તેઓ એ વિચારવામાં નિષ્ફળ રહ્યા કે ૩૧.૩.૯૮ સુધી ટ્રસ્ટે પહેલેથી જ મંજૂરી ભોગવી હતી અને ટ્રસ્ટની આકારણીના પરિણામને ધ્યાને લીધા વિના જેમણે તેમાં પહેલેથી જ દાન આપ્યું હતું તેવા દાતાઓ આવા લાભ માટે હકદાર રહેશે. કલમ ૧૧ અને ૧૨ તથા ૧૨એ ની જોગવાઈઓ અનુસાર ટ્રસ્ટની વાસ્તવિક આકારણી

અને કર પ્રત્યેની તેની વાસ્તવિક જવાબદારીને દાતાઓના તે દાવા સાથે કોઈ સંબંધ નથી કે જેના લાભ માટે મંજૂરી આપવામાં આવે છે. કલમ ૮૦જી(પ) નું સ્પષ્ટીકરણ ૨ કોઈ શંકા વગરની શરતોમાં જણાવે છે કે જે સંસ્થા અથવા ફંડને પેટા-કલમ (પ) લાગુ પડે છે તેને કરેલા દાનના સંદર્ભમાં કરદાતા જે કપાત માટે હકદાર છે તે માત્ર નીચેના કારણો પૈકીના કોઈપણ એક અથવા બંને કારણોસર નકારી શકાશે નહીં, એટલે કે, કલમ ૧૧, કલમ ૧૨ અને/અથવા કલમ ૧૨એએ હેઠળની કોઈપણ જોગવાઈઓનું પાલન ન થવાને કારણે સંસ્થા અથવા ફંડની આવકનો કોઈપણ ભાગ કરપાત્ર બન્યો છે અને કલમ ૧૩ ની પેટા-કલમ (૧) ના ખંડ (સી) હેઠળ કલમ ૧૩ ની પેટા-કલમ (૨) ના ખંડ (એચ) માં સંદર્ભિત કોઈપણ રોકાણમાંથી સંસ્થા અથવા ફંડને ઉપાર્જિત થતી અથવા ઉદ્ભવતી આવકના સંદર્ભમાં કલમ ૧૧ અથવા ૧૨ હેઠળની મુક્તિ નકારી શકાય છે.

૧૦. તેવી જ રીતે, જે સંસ્થા અથવા ફંડની આવક કલમ ૧૦ ની જોગવાઈઓ એટલે કે, ખંડ (૨૨) અથવા ખંડ (૨૨એ) અથવા ખંડ (૨૩) અથવા ખંડ (૨૩એએ) અથવા ખંડ (૨૩સી) હેઠળ મેળવનારની કરપાત્ર આવકમાં સમાવવાની રહેતી નથી તે દર્શાવે છે કે આ ખંડોએ મુક્તિ આપવાના હેતુ માટે વિવિધ સંસ્થાઓને ઓળખી હતી, જે પૈકીની કેટલીકને સત્તાવાર ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધિ દ્વારા મંજૂરીની જરૂર હોય છે, કેટલીકને ચોક્કસ સ્વરૂપ ધરાવવાની જરૂર હોય છે અથવા તેવું બીજું કંઈ. એકવાર તે સ્વરૂપ અથવા શરત પૂર્ણ થઈ જાય પછી, કલમ ૧૦ કાર્યરત બને છે. ઉદાહરણ તરીકે, ૩૧.૩.૧૯૯૯

સુધી અમલમાં હતી તે મુજબ કલમ ૨૨ [૧૦(૨૨)] હેઠળ, માત્ર શૈક્ષણિક હેતુઓ માટે અસ્તિત્વ ધરાવતી અને નફાના હેતુ માટે નહીં તેવી યુનિવર્સિટી અથવા અન્ય શૈક્ષણિક સંસ્થાની કોઈપણ આવક કુલ આવકમાં સમાવવાની રહેતી ન હતી. હવે જો આવી સંસ્થા દ્વારા મંજૂરી માંગવામાં આવે તો મંજૂર કરનાર સત્તાધિકારી જે તપાસ કરી શકે છે તે એ છે કે શું અરજદાર યુનિવર્સિટી અથવા શૈક્ષણિક સંસ્થા માત્ર શૈક્ષણિક હેતુઓ માટે અસ્તિત્વ ધરાવે છે, અને શું તેનો હેતુ નફો કમાવવાનો નથી. ખંડ (૨૩) હેઠળ મુક્તિ ભારતમાં સ્થપાયેલા એવા એસોસિએશન અથવા સંસ્થાની આવકના સંદર્ભમાં છે કે જેને કેન્દ્ર સરકાર સત્તાવાર ગેઝેટમાં અધિસૂચિત કરી શકે છે, તે હકીકતને ધ્યાને રાખીને કે સદર એસોસિએશન અથવા સંસ્થા ભારતમાં ક્રિકેટ, હોકી, ફૂટબોલ, ટેનિસ અથવા તેવી અન્ય રમતો કે રમતગમતો કે જેને કેન્દ્ર સરકાર સત્તાવાર ગેઝેટમાં જાહેરનામા દ્વારા આ સંબંધમાં નિર્દિષ્ટ કરે, તેના નિયંત્રણ, દેખરેખ, નિયમન અથવા પ્રોત્સાહનને પોતાના હેતુ તરીકે ધરાવે છે. આવી કોઈપણ સંસ્થાના સંદર્ભમાં મંજૂરી માટેની અપ્લિકેશન, જો તે કલમ ૮૦જી ની પેટા-કલમ (૨) ના ખંડ (૪) માં આવતી હોય, તો કમિશનર દ્વારા થતી તપાસ માત્ર એ શોધવા સુધી જ વિસ્તરી શકે છે કે શું સદર એસોસિએશન અથવા સંસ્થા કલમ ૧૦(૨૩) હેઠળ તે રીતે અધિસૂચિત છે કે કેમ. તેઓ પોતે જાહેરનામાની કાયદેસરતા અથવા શુદ્ધતાની તપાસ કરી શકતા નથી કે ન તો જો તે સંબંધમાં કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા જાહેરનામું બહાર પાડવામાં ન આવ્યું હોય તો, તેઓ એવા નિષ્કર્ષ પર આવે તો પણ મંજૂરી આપી શકતા નથી કે આવી સંસ્થા ખંડ (૨૩)

માં દર્શાવેલા હેતુઓ માટે અસ્તિત્વ ધરાવે છે. કલમ ૮૦જી(પ)(૧) હેઠળની શરતના અસ્તિત્વની તપાસ કરતી વખતે કમિશનર દ્વારા થતી તપાસના કાર્યક્ષેત્રનું આ નિદર્શન છે. તે તે પેટા-કલમમાં સંદર્ભિત આઈ.ટી. એક્ટની વિવિધ જોગવાઈઓ હેઠળ મુક્તિ માટેની પાત્રતા સુધી વિસ્તરે છે, પરંતુ વાસ્તવિક આકારણી સુધી નહીં કે જે પાત્ર સંસ્થાઓ, ટ્રસ્ટો અથવા ફંડો દ્વારા આગળની શરતોના પાલન પર નિર્ભર કરે છે. આ પૈકીના કોઈપણ કેસમાં કલમ ૮૦જી(પ)(૬) હેઠળ કમિશનરની તપાસ જે ઘડવાની શક્યતા છે તેવી આકારણી હેઠળ આવકની વાસ્તવિક ગણતરી સુધી વિસ્તરતી નથી. એકવાર કમિશનરને જણાય કે મંજૂરીનો દાવો કરનાર વ્યક્તિ એવો કરદાતા છે કે જેણે કલમ ૧૧ અથવા ૧૨ હેઠળ પોતાની આવક કરપાત્ર આવકમાં સમાવવાને પાત્ર નથી તેવો દાવો કર્યો છે, પછી કલમ ૧૦ હેઠળ નહીં પરંતુ સદર અધિનિયમની કલમ ૧૧ અને ૧૨ હેઠળ મુક્તિનો દાવો કરતા ટ્રસ્ટના સંદર્ભમાં આવી ક્વાયટ હાથ ધરી શકાય તેવું અમને કોઈ કારણ જણાતું નથી. આ તપાસ એ બાબત સાથે સંબંધિત છે કે શું તે કલમ ૧૨એ હેઠળ નોંધાયેલું છે, શું તે સંપૂર્ણપણે ધર્માદા હેતુઓ માટેનું કે ધાર્મિક હેતુઓ માટેનું ટ્રસ્ટ છે, અને શું તેના દ્વારા મેળવવામાં આવેલી આવક કલમ ૧૧ હેઠળ વિચારણા કરવાને પાત્ર છે, પરંતુ તે એક આકારણી અધિકારી તરીકે કોઈપણ ચોક્કસ વર્ષ અથવા વર્ષોના અંતે તેના દ્વારા મેળવવામાં આવેલી આવક ભૂતકાળમાં વાસ્તવમાં કરપાત્ર આવકમાં સમાવવામાં આવી હતી કે નહીં તેની તપાસ કરવા સુધી આગળ વધી શકતી નથી. આ વિચારણા એ બાબતની હોવી જોઈએ કે શું તેના દ્વારા મેળવવાપાત્ર

આવક કલમ ૧૧ હેઠળ બાકાતી માટે ધ્યાને લેવા પાત્ર રહેશે કે નહીં. આવી તપાસમાં દેખીતી રીતે એ બાબતની તપાસનો સમાવેશ થઈ શકે નહીં કે પાછલા વર્ષના અંતે દાન મેળવનાર આવકની પ્રયોજ્યતા અથવા સંચય અંગેની કેટલીક શરતો પોતાના દ્વારા પૂર્ણ ન થવાના કારણે વાસ્તવમાં આવા દાવાને ટકાવી રાખવા માટે સક્ષમ બનશે કે નહીં, કારણ કે જ્યારે દાન કરવામાં આવે ત્યારે વર્તમાનમાં તેનું પૂર્વાનુમાન કરવું શક્ય નથી. જેમ અમે ઉપર નોંધ્યું છે તેમ, તે પ્રશ્ન આકારણી વર્ષના અંતે અસ્તિત્વમાં રહેલા તથ્યો પર નિર્ભર કરશે અને અપ્લિકેશન પર વિચાર કરતી વખતે પેર્સિડિંગ આકારણીઓમાં શું થવાનું છે તેના પ્રકાશમાં તેની તપાસ કરી શકાય નહીં કે જેના સંદર્ભમાં મંજૂરી પ્રમાણપત્ર પહેલેથી જ અસ્તિત્વમાં હતું અને જેની આકારણી તે વર્ષ દરમિયાન ટ્રસ્ટને કરવામાં આવેલા દાનને અસર કરતી નથી.

૧૧. કોઈપણ ઢ્રજિકોણથી જોતાં, અમારો એવો મત છે કે મંજૂરી નકારતો કમિશનરનો હુકમ ભૂતકાળના વર્ષ માટેની આકારણીઓ કે જે હજુ પૂર્ણ થવાની બાકી છે તેના સંદર્ભમાં કોઈપણ આવકની કરપાત્રતા અથવા બિન-કરપાત્રતા પર ચુકાદો આપીને આકારણી અધિકારીના ક્ષેત્ર પર તરાપ મારીને સંપૂર્ણપણે અપ્રસ્તુત વિચારણા પર આધારિત છે, અને જે સમયગાળા માટે મંજૂરી, જો આપવામાં આવે તો, અમલમાં આવવાની છે તે સમયગાળા સાથે સંબંધિત નથી.

૧૨. પરિણામે, અમે આ સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન મંજૂર કરીએ છીએ, વાદગ્રસ્ત હુકમ રદબાતલ ઠરાવીએ છીએ અને સી.આઈ.ટી. ને કાયદા અનુસાર નવો હુકમ કરવાનો નિર્દેશ આપીએ છીએ.

રુલ એક્સોલ્યુટ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ રહેશે નહીં.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.